

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hyvinvointialue toteaa, että esityksessä ei tuoda esille konkreettisesti seikkoja millä sen katsottaisiin vähentävän pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta, sillä esityksessä mainittu työttömäksi kokoaikatyön hakijaksi ilmoittautumisen välttämättömyys on jo keinovalikoimassa. Esityksessä ei myöskään huomioida ihmisryhmiä, jotka eivät tosiasiallisesti ole kykeneviä ottamaan vastaan kokopäivätyötä. Jos kykyä ja elämänhallintaa ei ole - miten sanktiot ja tiukentuminen vaikuttaa heihin.

10 §:ää (perusosan alennus) ei ole yhteensovitettu muiden lausunnolla olevien esitysluonnosten kanssa. Tarkoittaa todella suurta harkintatyötä ilman minkäänlaisia harkinnalle annettuja ohjenuoria/raameja Kansaneläkelaitokselle ja herää huoli millainen painoarvo hyvinvointialueiden lausunnolla jatkossa on ja että miten hyvinvointialueen näkemys huomioidaan jatkossa Kansaneläkelaitoksen suorittamassa harkinnassa? Hallituksen esityksessä ei ole esitetty ratkaisua siitä miten matalan toimintakyvyn asiakkaille käy. Lisäksi hyvinvointialueella herättää huolta jatkossa Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyön mahdollistaminen ja tukeminen lainsäädännössä sosiaalihuollon tukea tarvitsevien tavoittamiseksi, erityisesti erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden osalta.

Hyvinvointialueella nähdään, että perusosien alentaminen nykyistä systemaattisemmin ja sen uhka lisää asiakkaiden halukkuutta päästä työllistymistä edistäviin palveluihin, mikäli työllistymismahdollisuuksia ei ole riittävästi. Hyvinvointialue tuntee asiakkaansa, ja tiedostaa, että kun työllisyyspalvelut eivät ole jokaisen heidän työ- ja toimintakyvylleen riittäviä tai edes mahdollisia palveluita, muutos kasvattaa sosiaali- että terveydenhuollon palvelujen tarvetta liittyen erityisesti henkilöiden työ- ja toimintakyvyn arviointiin sekä heidän työllistymisensä tueksi. Työkyvyn arviointi edellyttää usein terveydenhuollon arviointia ja lääkärinlausuntoja. Lisäksi voitaisiin joutua hankkimaan erikoislääkärikonsultointia tilanteissa, joissa henkilöllä olisi esimerkiksi neurologisia ongelmia toimintakyvyssään. Sosiaalipalvelujen osalta muutos todennäköisesti edistää hakeutumista

kuntouttavaan työtoimintaan ja muihin työllistymistä edistäviin sosiaalipalveluihin. Edellä kuvatun tiedetään kasvattavan asiakas- ja potilastyöhön tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten lisähenkilötyövuosien määrää merkittävästi.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Hyvinvointialue ei kannata hallituksen esitystä perusosan leikkaamisesta missään ikä- tai asiakasryhmässä.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hyvinvointialue kannattaa hallituksen esitystä siitä, että asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja tietoturvallisesti palvelutarpeen arviointia ja päätöksentekoa varten. Tietoturvan ja tietosuojan tarkoituksen tulee varmistaa, että tietojen saaminen ja luovuttaminen tapahtuu asiakastietolain ja muun lainsäädännön mukaisesti.

Hyvinvointialue kannattaa esitettyä toimeentulotukilain 18 g §:ää, jonka 2 momentin mukaan 18 a §:n 4 momentiksi ehdotettua Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada tietoja rahalaitoksilta sovellettaisiin myös hyvinvointialueen oikeuteen saada rahalaitoksilta toimeentulokitehtäviensä hoitamiseksi välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja.

Hyvinvointialueella nähdään tarpeellisenä selvittää hyvinvointialueen digipalveluiden yhtenäistäminen Kelan Kanta-palvelujen kanssa.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan perustoimeentulotukeen esitetty 5 % asumismenojen omavastuuosuus on liian korkea, kun otetaan huomioon kokonaistilanne missä tuen saajat elävät. Esityksestä puuttuu kokonaisvaikutusten arviointi.

Hyvinvointialue lausuu lisäksi asumiskustannuksista, että kohtuullisia asumiskustannuksia rajatessa tulisi voida huomioida erityistarpeet esimerkiksi apuvälineiden säilytys, esteettömyys tai muu erityistarve, jonka vuoksi ei ole saatavilla riittävän edullista asuntoa.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esityksestä puuttuu sekä kokonaisvaikutusten arviointi hyvinvointialueisiin että perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi, siten yhteisvaikutusten arviointi on puutteellinen. Useita eri lainvalmisteluja on yhtä aikaa lausunnoilla.

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan esim. kiire ei ole hyväksyttävä syy jättää vaikutusten arviointi näin merkittävässä asiassa tekemättä. Erityisesti näin, koska kyseessä on viimesijaiseen etuuteen vaikuttavista hallituksen esityksistä, on perus- ja ihmisoikeuksien arviointi ensiarvoisen tärkeä kokonaisuus.

Kun tarvitaan tutkimustietoa valmistelun tueksi on huomioitava, että esim. THL:n tehtävänä on tuottaa tutkimustietoa ja kansallisesti kerättävää tilannekuvaa hyvinvointialueilta.

Muu lausuntopalaute:

Esitetyssä toimeentulotuen kokonaisuudistuksessa näkyy julkisen talouden säästöpainne, eikä niinkään henkilön itsenäisen selviytymisen vahvistaminen.

Huolta sosiaalityön näkökulmasta aiheuttaa esitys, että ollaan poistamassa myös muiden vähäisiksi katsottavien tulojen ja avustusten etuoikeus. Hallitus esittää, että perusmenoina huomioitaisiin vain välttämättömät terveydenhuoltomenot. Hallituksen esityksen ei katsota olevan linjassa sen esillä olevan pyrkimyksen kanssa, että ohjataan yksilötasolla ottamaan enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnista. Silloin ei voida puhua kenenkään kohdalla pelkästään välttämättömistä kustannuksista. Esitysluonnoksessa ei ole lainkaan arvioitu ja huomattu terveydenhuoltokulujen suhdetta täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen.

Hyvinvointialue toteaa lausuntonaan, että sen vastuulla olevan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menojen sekä asiakastyöhön tarvittavien lisähenkilötyövuosien arvioidaan kasvavan merkittävästi.

Selkein muutos liittyisi perusosan alentamisen yhteydessä poistettavaksi ehdotettuun automaattiseen ohjaukseen hyvinvointialueille palvelutarpeen arviointia varten. Ohjauksen tarkoituksena on ollut saattaa henkilö sosiaalihuollon palveluihin, jotta hänen sosiaalihuollon avun tarpeensa voitaisiin arvioida elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Hyvinvointialue toteaa lausuntonaan, että hakemusmäärät ja haetun toimeentulotuen määrät hyvinvointialueille lisääntyvät sen takia, että osa perustoimeentulotuen saajista saisi jatkossa tukea vähemmän, koska heille ei korvattaisi kaikkia nykyisin korvattavia lääkkeitä, heidän perusosaansa alennettaisiin nykyistä enemmän tai ansiotulojen ja avustusten täysimääräinen huomioiminen vähentäisi heidän käteensä jäävää tuloaan. Hyvinvointialueella tämän tiedetään kasvattavan tarvetta

hakea aikaisempaa enemmän tai useammin täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea yksilöllisen tarpeen perusteella.

Hyvinvointialueella nähdään tarpeellisena, että kansallisesti uudistetaan ja yhtenäistetään täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen ohjeet sekä huomioidaan niistä aiheutuvat taloudelliset kustannukset hyvinvointialueelle annettavassa rahoituksessa, koska hyvinvointialue arvioi, että sen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menot sekä henkilöstökulut nousevat merkittävästi.

Hyvinvointialue ei kannata Kelalle oikeutta toimeentulotuen itsenäiseen takaisinperintään, ilman sosiaalihuollon lakisääteistä palvelutarpeenarviointia kyseisen toimenpiteen kohteena olevalle asiakkaalle.

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan hallituksen esitys, ilman esitettyjä muutoksia, olisi haitallista sosiaalityön tarpeessa olevien ihmisten näkökulmasta, ja uhkaa saattaa yhteiskunnan tilanteeseen, että apua tarvitsevat ihmiset tippuvat turvaverkkojen ulkopuolelle.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sosiaalijohtaja, sosiaalityön
tehtävää